

Keskustelua – Diskussion

Maantieteen väitös etänä – väittelijöiden kokemuksia

Kevään 2020 väitöstilaisuudet ovat Covid-19-epidemian takia joko siirtyneet myöhempään ajankohtaan tai muuttuneet etätilaisuuksiksi, jotka järjestetään videoyhteyden välityksellä. Millainen kokemus etäyhteydellä toteutettu väitöstilaisuus on väittelijälle? Tässä jutussa kaksi keväällä 2020 väitellyttä maantieteilijää kertoo odotuksistaan ja kokemuksistaan. Haastattelin **Julia Kempistä** Skypen välityksellä ja **Maija Toivakkaa** sähköpostitse.

Maija Toivakka Itä-Suomen yliopistosta väitelti 24.4.2020 otsikolla *Geospatial variations in the quality of type 2 diabetes care: Evidence from electronic health records in North Karelia, Finland*. Vastaväittäjänä toimi professori Markku Löytönen Helsingin yliopistosta. Toivakka yhdisti tutkimuksessaan potilaiden sähköisiä terveyskertomuksia paikkatieto- ja rekisteriaineistoihin ja tuotti tällä tavoin tietoa, jota voi hyödyntää tyyppi 2 diabeteksen hoidon laadun seurannassa ja terveyspalvelujen suunnittelussa.

Toivakka aloitti jatko-opinnot vuonna 2013 ja on työskennellyt väitöskirjatutkimuksen ohella opetustehtävissä Itä-Suomen yliopistolla sekä ollut mukana myös muissa tutkimuksissa. Kaksi viimeistä vuotta Toivakka teki väitöskirjaa IMPRO-tutkimusprojektissa (Parempi tietopohja ja palvelujen optimointi sote-uudistuksen tueksi). Väitöskirjaprosessi vaati kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä, koska artikkelien julkaisemiseen kului välillä paljon aikaa. Valmiin väitöskirjan pitelemisen käsissä pitkän prosessin jälkeen oli hieno hetki.

Julia Kempinen väitelti Helsingin yliopistossa 14.5.2020 aiheesta *Soil moisture and its importance for tundra plants*. Vastaväittäjänä oli professori Signe Normand Aarhusin yliopistosta. Väitöskirjassaan Kempinen tutki maaperän kosteuden ja kasvillisuuden vuorovaikutussuhdetta pohjoisissa ekosysteemeissä. Tutkimus tuotti tietoa siitä, kuinka kosteus säätelee muun muassa putkilokasvien, sammalten ja jäkälien levinneisyyttä, lajirunsautta ja yhteisökoostumusta. Tutkimuksen taustalla on kiinnostus ilmastonmuutoksen vaikutuksiin pohjoisilla alueilla ja kenttätöitä tehtiin esimerkiksi

Kilpisjärven tuntureilla, Länsi-Grönlannissa ja Huippuvuorilla.

Kempinen aloitti väitöstutkimuksen alkuvuonna 2017 professori Miska Luodon johtamassa *BioGeoClimate Modelling* -tutkimusryhmässä, jossa oli tehnyt aiemmin kandidaatin- ja pro gradu -tutkielman. Monen vuoden kokemus tutkimusryhmässä ja ryhmän tuki auttoivat työskentelyssä, ja Kempisen väitöstutkimus valmistui vuoden 2020 alussa suunniteltua aiemmin.

Sekä Kempinen että Toivakka halusivat pitää väitöstilaisuuden alkuperäisessä aikataulussa muuttuneista olosuhteista huolimatta. He valitsivat mieluummin etäyhteydellä järjestetyn väitöstilaisuuden kuin väitöksen siirtymisen. Tilaisuuden vaihtuminen etäyhteydellä toteutettavaksi muutti kuitenkin odotuksia.

Vaikka väitös oli Kempiselle tuttu tilaisuus kuuntelijan roolissa, järjestelyihin liittyvien asioiden määrä yllätti. Tieto mahdollisuudesta järjestää väitöstilaisuus etänä oli oikeastaan helpotus, koska suunnittelun määrä väheni eikä esimerkiksi kahvituksen ja karonkan järjestämiseen tarvinnut keskittyä. Lisäksi esiintymiseen liittyvää jännitystä ja painetta vähensi tieto siitä, ettei yleisö olisikaan paikan päällä vaan seuraisi tilaisuutta etäyhteyden kautta.

Toivakka oli odottanut väitöspäivältä perinteistä väitöstilaisuutta luentosalissa, siihen liittyviä muodollisuuksia ja paikan päällä olevaa yleisöä. Hän oli ehtinyt suunnitella myös tarjoilua väitöstilaisuuden jälkeen. Tieto väitöstilaisuuden toteutumisesta etänä oli aluksi pettymys, mutta toisaalta väitöksen toteutuminen suunnitellussa aikataulussa oli tärkeää. Siksi Toivakka valitsi väitöstilaisuuden toteuttamisen etäyhteydellä.

Yksi etäyhteydellä toteutetun väitöstilaisuuden parhaita puolia väittelijöille oli se, että yleisön oli helppo päästä seuraamaan tilaisuutta etäisyyksistä huolimatta. Väitöstilaisuuteen pystyi osallistumaan sellaista yleisöä, joka ei normaalitilanteessa olisi päässyt paikalle. Kempisen väitöstilaisuudessa oli mukana noin kahdeksankymmentä ihmistä eri puolilta maailmaa, mikä ei olisi ollut mahdollista perin-

teisessä väitöstilaisuudessa. Paikan päällä oli järjestelmätukihenkilöiden lisäksi kaksi Kempin itse kutsumaa vierasta, ja läheisten osallistuminen tilaisuuteen oli hänelle tärkeää. Väitöstilaisuuden onnistumiseen vaikutti paljon myös hyvä vasta-aihtaja. Lisäksi vaikka Kempin tutkimusryhmä ei päässyt paikan päälle seuraamaan tilaisuutta, he olivat etäyhteyksien kautta läsnä sekä ennen että jälkeen tilaisuuden. Epävirallisen karonkan Kempin suunnittelee järjestävänsä myöhemmin.

Väitöstilaisuuksissa oli etätoteutuksesta huolimatta paljon yhteistä perinteisen väitöstilaisuuden kanssa. Toivakka mainitsee väitöstilaisuuden rakenteen, joka oli samanlainen kuin perinteisessä väitöstilaisuudessa. Väitöstilaisuus oli jännittävä, vaikka se toteutettiin etäyhteydellä. Toivakka osallistui väitöstilaisuuteen kotoaan käsin, ja tunnelmaa loi esimerkiksi se, että väittelijä, kustos ja vastaväittäjä olivat pukeutuneet tilaisuuden mukaisesti. Perinteisestä väitöstilaisuudesta Toivakka jäi kaipaamaan kasvokkaista vuorovaikutusta, yleisön näkemistä ja puitteita. ”Toki etäyhteydessäkin oli tunnelmaa ja arvokkuutta”, hän kertoo.

Kempin koki väitöstilaisuuden juhlavaksi. Tilaisuus järjestettiin vanhassa, arvokkaassa rakennuksessa, ja juhlallisuutta toivat esimerkiksi tilaisuutta varten pukeutuminen ja valokuvien ottaminen tilaisuuden jälkeen. Väitössaliin kävelminen juhlavasti pukeutuneena loi rituaalin tuntoa. ”Siinä tuli sellainen olo, että nyt on juhlapäivä”, Kempin kertoo. Onnistunutta väitöstään hän juhlisti suklaakakulla ja kuohuviinillä avo- puolison ja ystäväpariskunnan kanssa. Monet väitökseen liittyvät odotukset siis toteutuivat, vaikka yleisö seurasi tilaisuutta etäyhteyden kautta. Etä- väitöksen vahvuutena Kempin kokee erityises-

ti sen, että tilaisuudessa pystyi keskittymään olennaisimpaan: väitöksen sisältöön ja keskusteluun vastaväittäjän kanssa.

Väitösten etäyhteyden järjestelyt toimivat hyvin, eikä väittelijöiden tarvinnut huolehtia teknisistä asioista. Kempin kertoo, että vaikka etäyhteydellä toteutettuja väitöstilaisuuksia on järjestetty vasta vähän aikaa, yliopiston järjestelmätukihenkilöt hoitivat käytännön järjestelyt varmasti ja osavasti. Tilaisuutta harjoiteltiin edellisenä päivänä. Etäyhteydellä toteutetun väitöstilaisuuden hyviä puolia oli myös se, että tilaisuus tallennettiin.

Toivakka puolestaan osallistui väitöstilaisuuteen kotonaan. Yliopiston tietotekniikkapalvelut huolehtivat etäyhteyden järjestelyistä ja yhteyden toteutusta kokeiltiin etukäteen. Toivakka oli huolestunut oman verkkoyhteytensä toimimisesta, mutta yhteys toimi hyvin. Väitöstilaisuus toteutettiin Lifesize-alustalla, ja Toivakka kuuli tilaisuuden jälkeen, minkä verran yleisöä oli seurannut väitöstä.

Perinteisen väitöstilaisuuden vaihtuminen etäyhteydellä toteutettuun muuttaa odotuksia, mutta voi tuoda mukanaan myös positiivisia muutoksia. Vaikka etäyhteydellä toteutettu väitös on erilainen kuin perinteinen, monet väitöstilaisuuden keskeisistä piirteistä voivat toteutua. Tunnelmaan vaikuttavat myös esimerkiksi väitöksen puitteet ja pukeutuminen. Väittelijän kannalta keskeistä on vuorovaikutus vastaväittäjän kanssa, mikä voi onnistua hyvin myös etäyhteydellä. Ennen kaikkea etäyhteydellä toteuttaminen tuo väitöstilaisuuden helpommin yleisön saavutettavaksi.

KATARIINA KOTILA
*Karjalan tutkimuslaitos,
Itä-Suomen yliopisto*

Paikka ja sen monet merkitykset

Tarkastelen tässä rinnakkain kahta kirjaa, joissa käsitellään paikkoja osana identiteettiä ja elämäntapaa. Lotta Junnilaisen (2019) sosiologian alan väitöskirja *Lähiökylä – tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta* lähestyy kaupunkilaisen lähiötä työväenluokan kotina ja kiintymyksen paikkana. Maaseutupolitiikkaan ja sosiaaligerontologiaan erikoistuneen tutkija-kirjailija Silva Tedren (2020) toimittamassa *Maalla! Koetut paikat* tarkastellaan puolestaan maaseutua monipuolisesti ja moninäkökulmaisesti keskittymällä erilaisiin konkreettisiin paikkoihin. Teoksessa selvitetään, miten nykypäivän maaseutu rakentuu ja millaisia merkityksiä se saa ihmisten arjessa.

Miksi olen päätenyt kirjoittamaan näistä kahdesta paikkaa eri tavoin käsittelevästä kirjasta yhdessä? Koska niissä puretaan mielestäni kiinnostavalla tavalla kaupungin ja maaseudun välistä vastakkainasettelua pohtimalla arjen merkitystä ja merkitykselliseksi tekemistä. Paikka on ihmiselle merkityksellinen arjen toimintaympäristönä sekä myös muistoina (hyvinä tai huonoina), juurina ja perspektiivinä tulevaisuuteen. Paikat ovat konkreettisia arjen toimintaympäristöjä ja muistelun ja muistojen paikkoja sekä myös mielen tiloja, kuten Pertti Rannikko (2020) toteaa. Havainnot näyttävät olevan samansuuntaisia niin kaupunki- kuin maaseutuympäristöissäkin. Nämä kaksi teosta havainnollistavat, että paikkaan ollaan kiinnittyneitä, vaikka siellä ei enää eletä jokapäiväistä arkea. Paikkaan voidaan olla kiinnittyneitä myös silloin, kun siellä ei ole koskaan vietetty konkreettista arkea. Esimerkiksi tuntemattomalla maaseudulla sijaitseva kesämökkipaikkakunta voi muodostua merkitykselliseksi, vaikka siellä käydään vain loma-aikoina. Merkityksellinen voi olla myös omasta asuinpaikasta irrallinen, naapurilähiössä sijaitseva kavereiden kokoontumispaikka.

Eroon maaseudun ja kaupungin välisestä vastakkainasettelusta

Maaseutu ja kaupunki nähdään mielestäni liian usein toisilleen vastakkaisina toiminta-areenoina. Kun puhutaan alueiden välisestä edunvalvonnasta, niin tämä on toki tavallaan ymmärrettävä tapa ajatella asiaa – maaseutualueisiin panostaminen vie resursseja kaupunkialueilta. Esimerkiksi kuntaliitosten myötä syntyneissä suurkunnissa palvelut keskitetään yleensä kaupunkiin tai suurimpaan kuntakeskukseen. Perusteena on (liian) usein raha.

Lotta Junnilaisen *Lähiökylä* ja Silva Tedren *Maalla!* luovat uusia sävyjä tälle mustavalkoiselle vastakkainasettelulle: kaupunki ja maaseutu sekä

kaupunkilaisuus ja maalaisuus eivät sulje toisiaan pois. Suomalaisissa kaupungeissa elää paljon ihmisiä, joille maaseutu ja maalaisuus ovat osa muistoa ja juuria, vaikka jokapäiväinen arki rakentuukin tällä hetkellä lähiössä ja sille ominaisessa lähiöelämässä. Jo Junnilaisen väitöskirjan nimi *Lähiökylä* kertoo siitä, että asuminen suomalaisessa lähiössä koetaan kylämäiseksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisten välinen välitön vuorovaikutus on konkreettista ja arkipäiväistä. Toisaalta suomalainen maaseutu on täynnä ihmisiä, joiden tausta (tai juuret, jos niin halutaan määritellä) ovat kaupungissa: maaseudulla kulkee pistäytyjiä, mökkiläisiä, metsästäjiä, kalastajia ja muita satunnaisia pataroijia (ks. Rannikko 2020, Björn 1997). Näille ihmisille maaseutu ja maalla vietettävä aika – ja joillekin myös maalla asuminen – on tärkeää ja arvokasta. Vaikka maaseudun kylämäiset vuorovaikutussuhteet saattavat tuntua jopa piinaavilta, maaseutu on kaikkineen rauhan, jatkuvuuden ja oikeanlaisen elämän lähde ja konkreettinen paikka, jossa voi toteuttaa oman etiikkansa mukaista arkea ja elämää.

Molemmissa kirjoissa korostuu kiinnostavalla, ja osin yllättävälläkin tavalla paikan ja sosiaalisten suhteiden välinen yhteys. Lotta Junnilainen tuo esille, kuinka suomalaisen lähiön kehittäminen on jo pitkään lähtenyt siitä ajatuksesta, että lähiöihin pitää saada lisää yhteisöllisyyttä ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta sekä toisten huomioimista ja auttamista. Junnilaisen mukaan tämä osoittaa kehittäjiltä huonoa kentän tuntemusta, koska suomalaiset lähiöt ovat hänen etnografisten tutkimustensa perusteella täynnä yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta. Tämä käy ilmi myös hänen väitöskirjastaan. Tedren toimittamasta artikkelikokoelmasta nousee puolestaan selvästi esille se, ettei uudelle maaseutupaikkakunnalle muuttaminen ja integroituminen yhteisöön ole aina vaivatonta ja mutkatonta. Jos et olekaan Ristijärven Mäkäräisiä, niin sinuun ei välttämättä paikallisten taholta oteta kontaktia, ja jos itselle tuntuu vieraalta lähteä kyläilemään tai pataroimaan tuntemattomien ihmisten pihapiiriin, niin ei uusi kesämökkipaikkakunta välttämättä olekaan kovin yhteisöllinen kokemus.

Monet maalle muuttaneet tai siellä muuten aikaansa viettävät kertovat kuitenkin, ettei heidän toiveenaan ole integroitua ympäröivään yhteisöön, vaan heille riittää oman pihapiirin rauha ja puutarha. Toisaalta maalla asumisessa samoin kuin lähiöelämässä korostuu yhteisön ja vuorovaikutuksen tärkeys niin sanotuissa avuntarvetilanteissa. Näyttää siltä, että maaseudulle asettunut (kesä) asukas kaipaa yhteisön tukea ja apua silloin, kun

savupiippu ei vedä tai kaivo on tyhjä. Ilman toimivia sosiaalisia verkostoja avun hankkiminen ei aina ole kirjan kertomusten perusteella helppoa. Lähiökylässä yhteisön jäsenten vuorovaikutussuhteet ovat tiiviitä, ja Junnilaisen väitöskirja suorastaan tiikuu avunantamista ja kaveria ei jätetä -asennetta mitä moninaisemmissa arkielämän haasteissa. Esimerkiksi naapureiden väliset sosiaaliset suhteet saattavat muodostua niin kiinteiksi, että puhutaan isovanhemmudesta ja lapsenlapsena olemisesta ilman että ihmisten välillä on biologisia siteitä.

Kun nämä kaksi kirjaa lukee yhdessä, tuntuu maaseudun ja kaupungin välinen vastakkainasettelu turhalta. Kirjojen pohjalta vahvistuu arkiajat- telun hypoteesi siitä, että todellisuudessa maaseutu ja kaupunki ovat läsnä aika monen minuudessa (tai identiteetissä, jos niin halutaan määritellä) ja arjessa yhtäaikaaisesti, vuoron perään, limittäin, päällekkäin ja rinnakkain. Maaseutu ja kaupunki kuuluvat monen menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Ehkäpä ollaan jopa kiinnostuneita kehittämään niitä molempia rinnakkain ja yhdessä.

Oli sattumaa, että luin nämä teokset peräjälkeen. Niiden erilaisesta luonteesta huolimatta ne kertoivat minulle samaa tarinaa siitä, kuinka paikat

konkreettisina ja mielen tiloina ovat osa meitä ja meidän arkeamme. Kirjat havainnollistavat myös oivallisesti sitä, etteivät paikat ole staattisia, pysyviä ja pysähtyneitä. Sydämeen voi milloin tahansa tulla uusi paikka, joka on se kaikkein merkityksellisin, ja sydämessä voi säilyä lopunikkää se lapsuuden merkityksellinen paikka, vaikka konkreettinen arkielämän paikka on muuttunut elämän varrella useampaan kertaan.

KIRJALLISUUS

- Björn, I. (1997) Pelastaako patarointi maaseudun. *Helsingin Sanomat*, Vieraskynä. 14.9.1997.
- Junnilainen, L. (2019) *Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Vastapaino, Tampere.
- Rannikko, P. (2020) Monipaikkainen syrjäkylä. Teoksessa Tedre, S. (toim.) *Maalla! Koetut paikat*, 143–162. Kirjokansi, Joensuu.
- Tedre, S. (toim.) (2020) *Maalla! Koetut paikat*. Kirjokansi, Joensuu.

PIRJO PÖLLÄNEN
*Karjalan tutkimuslaitos,
 Itä-Suomen yliopisto*